

Ana Geršak

Marko Golja: *Morda*.
Ljubljana: Cankarjeva založba, 2013.

Morda drži, da se povprečen “belopolti moški srednjih let”, kakor svoje alter-ego-protagoniste označuje avtor, se pravi nekakšen slehernik zahodnjaške kulture, začne v prelomnih kriznih trenutkih spraševati, ali si je postavil dovolj spomenikov, s katerimi si bo zagotovil košček nesmrtnosti med zanamci, ali ne. In če je odgovor nikalen, je treba ukrepati hitro, kajti moški srednjih let se je morda vendarle naučil, da ga nihče ne bo čakal, še najmanj čas. V paniki začnejo tako eni delati otroke, drugi, pogostejši stereotipi Goljeve proze, doživljajo zakonske prepire kot apokalipse v malem, tretji pa se ugnezdiijo pred tipkovnico in skušajo svoja unikatna občutja preliti čez virtualno belino, kjer jih, zaradi krize srednji let, seveda, pričaka avtorska blokada. Strmijo predse in se sprašujejo, kam je izginil zamujeni trenutek, obenem pa pozabljajo, da z vsako nostalgično eskapado pridelajo na stotine takšnih trenutkov, za katerimi bodo morali pozneje žalovati. Ali še hujše – jih na dolgo in široko popisovati pod neusmiljenim *publish or perish* diktatom.

Morda “... junaki” Marka Golje, ki svoj čas večinoma zapravljajo za utapljanje v dolgih monoloških stavkih, junaki pač niso. So “junaki” le v navednicah, njihov status pa je postavljen pod vprašaj že v kazalu, kjer dvomljivemu naslovu sledi prvi sklop “... junaki”, nato pa zgovornejši drugi sklop “... morda ne”, s katerim avtor vzpostavlja dialoški odnos z naslovnim “morda”. “Morda junaki, morda ne”, se torej glasi moto knjige. Protagonisti zbirke *Morda* vsekakor niso nosilci izjemnih lastnosti ali sposobnosti, ki bi na svojih plečih prenašali težo pripovedi, kaj šele antijunaki. Od upornišva brez razloga so ohranili le nerganje – brez razloga, saj je status oziroma, raje, dejanska razsežnost njihove krize precej vprašljiva. Goljevim junakom-ki-to-niso v življenju nič ne manjka. Razen dveh ponesrečenih poskusov družbene kritike (*Moj prijatelj Polde pravi...*, *Dnevnik Gregorja Galjota*), ti protagonisti tudi v kriznih časih ohranjajo

stabilno službo in dobro založen hladilnik, kar nekoliko omaje njihovo sleherništvo. Po drugi strani pa so že kar preveč "sleherni". Njihova življenja potekajo po ustaljenih tirnicah, brez pretresov, brez presenečenj, brez negotovosti. Največ, kar se jim lahko zgodi, je povprečen seks, zakonski prepir in premastna hrana, ki obeta zaplet v kardiovaskularnem sistemu. Oh, in vožnja v Cannes, ki bi morda lahko bila vznemirljiva. Neznosno banalnost bivanja skušajo zato osmisliti z drobnimi, nepomembnimi rituali, z osredotočanjem na detajle, vendar z vztrajnostjo, ki že meji na obsesijo. Ves ta monološki balast, na dolgo in široko pregneten z asociacijsko mrežo, v katerem se utapljuje junaki, duši pripoved, ki kmalu povsem izgubi smisel obstoja in se lenobno prepušča praznemu besednemu teku. V tem smislu Goljeva zbirka morda vendarle doseže svoj namen, saj je učinek krize prikazan nadvse plastično. Toda vsakdanjiška drža je vse premalo problematizirana, da bi upravičila povprečnost fabule. Povedano drugače – pripovedovalec jemlje svojo pripoved preresno, tudi ali predvsem tam, kjer ga sama logika zgodbe vabi v samoironijo ali humorno samopreizpraševanje. "A je ta Golja v krizi srednjih let," sprašuje eden od likov uvodne zgodbe in si takoj za tem odgovarja: "In zdaj se malce smili samemu sebi, malce si laže, malce se junači, vmes pa pije in kadi in zamišljeno gleda oblake?" Prostor se odpira metafiktivni refleksiji, ki kar vabi h komičnemu preobratu. Ki se ne zgodi – kriza srednjih let je konec koncev vendarle resna stvar: "Dvomi vase. In ko človek pri teh letih dvomi vase, kmalu dvomi v vse, tudi v Boga in oblake." Obsedenost z detajli, ki bi lahko odsliskavala slehernikov *malaise* in narativno upravičila njegovo nelagodje, ni nič drugega kot potreba pripovedovalca, da morebitna prazna mesta zapolni s pojasnjevanjem, pri tem pa izgubi občutek za pomembne in nepomembne informacije znotraj pripovedne logike. Informacije se zato kopičijo, ponavljajo, tudi – ali predvsem –, kadar so nepotrebne, medtem ko ostajajo tista mesta, ki so za razumevanje dogajanja nujna, zanemarjena in zato pogosto nerazumljivo zasenčena tudi tam, kjer pripovedna lega obeta dober razplet, na primer v *noir* zgodbah *Krvavice, kisló zelje, krompir, najprej pa šnopček* in *Neskončen konec tedna*. Vsesplošno enačenje podatkov pa ima še eno posledico – zaviranje učinkovitega zaključka in nepotrebno podaljševanje. Ker gre v *Morda za pripoved-zaradi-pripovedi*, zgodbe nimajo poante; so le slike iz vsakdana, zato tudi ne morejo imeti pravega konca. Vsakdan se pač ne zaključí, samo preliha se iz dneva v dan. Nekako tako kot Goljeve zgodbe. *Palačinke in vprašanja* se začnejo (spet!) z zakonskim preprirom, nato zaidejo v umetnost pripravljanja palačink, naredijo ovinek v univerzalno sporočilo (misli globalno, deluj lokalno in podari mimoidočim palačinkast

nasmeh) ter se zaključijo z izpraznjenim sporočilom o skrivni sestavini. Preveč palačink, preveč vprašanj, premalo fokusa.

Prozo Marka Golje bi še najlaže opisala kot *korektno*. Pisavi s stiliističnega vidika ni kaj očitati, razen predolгих stavkov, ki napetost razblinijo tam, kjer bi jo glede na zastavljen dramski trikotnik morali stopnjevati. Gre za slog, kot ga imajo mnogi in ki ga zato ni mogoče ločiti od mnogih drugih slogov, kar se odraža tudi na mikroravni: zgodbe so si, razen dveh izjem, ki zato toliko izraziteje izstopata, neverjetno podobne. Kot da gre za eno in isto zgodbo, ki se noče in noče končati. Ne glede na družbeni položaj, ne glede na starost, ne glede na spol, ki včasih vendarle preskoči v žensko obliko, se način pripovedovanja ne spreminja. Že res, da je osrednja figura večine zgodb belopolti moški v neopredeljivem rajonu "srednjih let", s stabilnim družbenim in finančnim položajem ter bolj ali manj istimi, neizrazitimi problemi, kar sicer lepo in nazorno povzema bistvo zbirke, toda človek bi vendarle pomislil, da se s premikom plana premakne tudi vidno polje ter s tem vsaj nekoliko tudi jezik, ki ga ubeseduje.

Iz pripovedne ravnine, ki zaradi enoličnega sloga in tematike deluje še bolj ravno, zato toliko bolj izstopata *Četrți brat*, variacija na temo *Karamazovih*, in *Springsteen v Štepanjskem*. Zgodbi sta zanimivi preprosto zato, ker sta drugačni. Namesto otepanja s krizo in zadušljivimi pripovednimi postopki se Golja tukaj (končno!) poigrava z domišljijo, zajezi svoj nebrzdani slog in se osredotoči na osvetljevanje enega samega zgodbenega elementa. S tem zgosti tudi atmosfero, ki je v *Četrtem bratu* primerno temačna in nepredvidljiva, z upravičeno odprtim in dobro premišljenim zaključkom, v *Springsteenu v Štepanjskem* pa bolj lahkotna, igriva, predvsem pa domiselna.

Morda je najbolj neprijetno ocenjevati knjige, ki ne pustijo nobenega vtisa, niti dobrega niti slabega. Ali pač, zbirko proze, kjer se zgodbe na koncu kvalitativno izenačijo v kratko, klinično hladno oznako *brez posebnosti*. Ki je sicer lapidarna, a dovolj zgovorna, da povzame bistvo.